

4. El patrimoni musical de Catalunya: antecedents i estat de la qüestió

JOSEP MARIA GREGORI I CIFRÉ
Universitat Autònoma de Barcelona

La riquesa documental del patrimoni musical de Catalunya es fa palesa a través de l'ampli tapís que configura el mapa dels centres d'arxiu que conserven els fons musicals del nostre país, constituïts per conjunts de documents singulars produïts, reunits i utilitzats per una persona, una institució o una entitat, en l'exercici de les seves activitats i funcions musicals.¹ Aquesta riquesa de caire documental es veu complementada, d'una banda, per la ingent varietat del repertori iconogràfic amb representacions musicals que es conserva en els principals museus de la geografia catalana, i de l'altra, pel repertori musical de la tradició oral, objecte de nombroses missions folklòriques durant la primera meitat del segle xx, que es conserva en diversos dipòsits documentals.

En el seu conjunt, els fons musicals esdevenen, doncs, contenidors de veritables tresors sonors, tant si ens remeten als primers testimonis de la representació musical escrita de l'època medieval com als materials procedents de la tradició oral de finals del segle XIX o les innovadores partitures de la música contemporània.

Dit això, convé precisar que per *fons musicals* entenem aquells grups de documents, o fons complets, generats per un productor —persona, institució o entitat— que té la música com a centre de la seva activitat, i que, per tant, no només són contenidors de partitures —o de documents estrictament musicals—, sinó també d'altres materials relacionats amb el món de la música, com poden ser programes de concerts, materials sonors i documentació relacionada amb el productor i amb la seva activitat musical.

1. DIRECCIÓ GENERAL DEL PATRIMONI CULTURAL; SUBDIRECCIÓ GENERAL D'ARXIS, *Norma de Descripció Arxivística de Catalunya (NODAC) 2007* (2007), Àngels BERNAL CERCÓS; Anna MAGRINYÀ RULL i Ramon PLANES ALBETS (ed.), Barcelona, Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació («Arxivística i gestió documental. Eines», núm. 1), p. 23.

Des de temps immemorial, els grans arxius curadors dels fons musicals han estat els arxius eclesiàstics (capitulars, diocesans, parroquials, monacals o conventuals). Ells han estat els primers a donar testimoni d'una trajectòria arxivística que troba les seves arrels en les seculars fundacions medievals, i que, en l'actualitat, acullen l'immens llegat compositiu dels mestres de capella i els organistes que han assumit llurs magisteris en el decurs dels segles.

Amb el pas del temps, però, el relleu dels centres de referència de la salvaguarda del patrimoni musical ha passat a mans de les institucions que, en la cruïlla dels segles XIX i XX, van néixer amb la missió de conservar, preservar i col·laborar en la difusió del patrimoni musical del nostre país, com fou el cas de l'Arxiu de l'Orfeó Català, transformat avui en el Centre de Documentació de l'Orfeó Català, la Biblioteca de Catalunya o, ja a mitjan segle XX, el Museu de la Música de Barcelona.

A la tasca primordial que han anat desenvolupant aquestes institucions, i a banda de la que duen a terme els arxius eclesiàstics adés esmentats, cal sumar-hi la duta a terme per la Xarxa d'Arxius Comarcals de la Generalitat de Catalunya, el conjunt dels arxius municipals del país, així com una rica amalgama de centres com museus, biblioteques, fundacions, centres de recerca i centres d'estudis locals, que, repartits en el ric mosaic patrimonial del territori, acullen valuosos fons musicals. Molts d'aquests fons són, sovint, fruit de cessions d'entitats de caràcter local (orfeons, agrupacions corals, orquestres, cobles, bandes) productores d'activitat musical, o de donacions d'origen privat (fons personals de músics i compositors), que en el curs del temps han esdevingut testimonis documentals de la seva vida musical.

1. ANTECEDENTS

Les primeres iniciatives encaminades a la restitució de la història i la memòria musical de Catalunya es van centrar en la identificació i l'estudi del cant popular, a partir de la recerca de materials procedents de la tradició oral, i en la publicació dels primers catàlegs, estudis i edicions de repertori musical adquirit i preservat pels principals arxius i biblioteques del país, i n'ofereixen una il·lustració paradigmàtica les edicions de Felip Pedrell, *Catàlech de la Biblioteca Musical de la Diputació de Barcelona* (Vilanova i la Geltrú: Oliva impresor, 1908-1909) de Felip Pedrell i el *Catàleg dels Manuscrits Musicals de la Col·lecció Pedrell* (Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1920) d'Higini Anglès.

La primera dècada del segle XX va palesar el desvetllament d'una consciència patrimonial que marcà el ritme de les primeres actuacions orientades a la identificació, la preservació i l'estudi del patrimoni històric, documental i artístic de Catalunya. Noves institucions com la Junta de Museus de Barcelona (1907),

l'Institut d'Estudis Catalans (1907) i la Biblioteca de Catalunya (1911) —potenciades per la Mancomunitat de Catalunya (1914-1923), amb el concurs de personalitats com Enric Prat de la Riba, Josep Pijoan i Soteras i Josep Puig i Cadafalch— nasqueren en l'àmbit de la societat civil amb una ferma voluntat de servei públic, amb l'objectiu de contribuir a la preservació i al coneixement del patrimoni cultural del país.

L'aparició de figures tan singulars en el terreny musical com Felip Pedrell (1841-1922) i Francesc Pujol (1878-1945) van propiciar el desvetllament de la consciència patrimonial dels béns musicals des d'institucions pioneres com l'Orfeó Català (1891) i la Biblioteca de Catalunya (1907).²

1.1. La cruïlla dels segles XIX i XX: Felip Pedrell (1841-1922) i Francesc Pujol (1878-1945)

Felip Pedrell fou sens dubte el desvetllador de la consciència sobre el patrimoni musical de Catalunya. El capteniment de Pedrell respecte d'això quedà recollit en els seus assaigs «Los músicos españoles antiguos y modernos en sus libros o escritos sobre la música»,³ previs a l'edició del seu ideari *Por nuestra música*.⁴ Talment com Baltasar Saldoni,⁵ Pedrell fou el primer musicòleg català que comprengué la necessitat d'elaborar un diccionari biogràfic d'àmbit peninsular.⁶ El seu anhel per la recuperació del repertori musicals dels antics mestres de capella i organistes el menà a publicar l'antologia *Hispaniæ Schola Musica Sacra*,⁷ l'*Opera Omnia* de Tomás Luis de Victoria⁸ i el *Cancionero Musical Popular Español*.⁹ L'ideari pedrellià arrelà en els seus deixebles i planà damunt d'una institució senyera i pionera: l'Orfeó Català, fundat per Lluís Millet i Amadeu Vives el 1891.

2. Per a una visió de conjunt sobre el desenvolupament de la musicologia a Catalunya, vegeu Antonio MARTÍN MORENO (2009), «La musicología catalana des de Pedrell a l'actualitat», a Francesc BONASTRE; Francesc CORTÈS (cur.), *Història Crítica de la Música Catalana*, Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona, p. 515-575.

3. Plecs solts de la revista *La Ilustración Musical Hispano-Americana* (Barcelona, 1888-1896). Només es publicaren les primeres 128 pàgines, 1888.

4. Felip PEDRELL (1891), *Por nuestra música*, Barcelona, Imp. de Henrich y C^a.

5. Baltasar SADONI (1868-1881), *Diccionario biográfico-bibliográfico de efemérides de músicos españoles*, Madrid, Imp. A. Pérez Dubrull, 4 vol.

6. Felip PEDRELL (1897), *Diccionario biográfico y bibliográfico de músicos y escritores de música españoles, portugueses é hispanoamericanos antiguos y modernos, acopio de datos y documentos para servir á la Historia del arte musical en nuestra nación*, Barcelona, Tip. de V. Bergós y Feliu. Comprèn les lletres A-G.

7. Felip PEDRELL (1894-1897), *Hispaniæ Schola Musica Sacra*, Barcelona, Juan Bta. Pujol y C^a.

8. Felip PEDRELL (1902-1913), *Tomæ Ludovici Victoria /Abulensis/ Opera Omnia, /ornata a Philippo Pedrell*, Leipzig, Breitkopf und Härtel.

9. Felip PEDRELL (1918-1922), *Cancionero Musical Popular Español*, Valls, Imp. E. Castells, 4 vol.

1.1.1. De l'Arxiu-biblioteca de l'Orfeó Català al Centre de Documentació de l'Orfeó Català

L'Orfeó Català, fundat per Lluís Millet i Amadeu Vives el 1891, va comptar des dels seus orígens amb l'entusiasta col·laboració de Francesc Pujol (1878-1945), responsable de l'organització de la biblioteca i l'arxiu, i principal recopilador de molts dels fons i les col·leccions documentals que actualment custodia el CEDOC. Pujol fou mestre auxiliar, sotsdirector, bibliotecari i arxiver de l'Orfeó Català entre 1901 i 1940. La fervent consciència patrimonial i musicològica de Pujol el va menar a adquirir un gran nombre de manuscrits per a l'Arxiu-biblioteca de l'Orfeó i a avançar-se als mateixos F. Pedrell i H. Anglès en la transcripció de repertoris de reconeguts polifonistes dels segles XVI i XVII: Pujol va presentar una «Col·lecció de transcripcions» d'obres polifòniques de J. Pujol, F. Pujol, J. Orich, Milans, R. Coloma, p. Vila, Cubells, Cots, J. Reig, Riquet i Fletxa, sota el lema «Músichs vells de la terra», al concurs de la Festa de la Música Catalana de 1905.

L'Orfeó Català contribuï de forma decisiva a la recuperació del patrimoni musical gràcies a la publicació de la *Revista Musical Catalana* (1904-1936), on Pedrell publicà la sèrie «Músichs Vells de la terra» entre 1904 i 1910, i l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya, endegada el 1922 sota la direcció de Francesc Pujol, gràcies a la Fundació Concepció Rabell i Civils creada pel mecenes Rafael Patxot i Jubert; una iniciativa que permeté posar el fil a l'agulla en la recuperació patrimonial de la cançó popular i tradicional. Cal dir que la col·lecció de materials de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya superava els 40.000 documents el 1936. Hi col·laboraren, entre d'altres, Joan Amades, Higiní Anglès, Josep Barberà, Pere Bohigas, Palmira Jacquetti, Joan Llongueras, Francesc Pujol, Joan Puntí, Joan Sala, Baltasar Samper i Joan Tomàs.

Els fons arxivístic, bibliotecari i documental de l'Orfeó Català va donar pas a la creació del Centre de Documentació de l'Orfeó Català (CEDOC) el 2012, sota la direcció de Marta Grassot i Radresa. El fons històric del CEDOC custodia una quarantena de fons privats de diversos compositors i intèrprets i un fons de partitures de més de 20.000 documents, així com un voluminós arxiu relatiu a l'activitat històrica de l'Orfeó Català i la documentació activa que genera la Fundació Orfeó Català Palau de la Música Catalana. Entre els seus fons cal destacar també la col·lecció de música manuscrita, que abasta des de l'edat mitjana fins al segle XX, amb partitures originals de compositors com Antoni Soler, Carles Baguer, Francesc Valls, Ferran Sor, Joaquim Malats, Frederic Mompou, Enric Granados i Isaac Albéniz, entre d'altres. Cal destacar també, per la seva singularitat, la col·lecció de programes de concert de l'Orfeó Català (des de 1891) i del Palau (des de 1908), així com un extens fons fotogràfic, amb més de 20.000 imatges, que documenten l'activitat del Palau i l'Orfeó Català.

1.1.2. La Biblioteca de Catalunya i la seva Secció de Música

La creació de la Biblioteca de Catalunya el 1907, nascuda sota l'empareda de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), acomplia en l'ideari d'Enric Prat de la Riba les funcions pròpies d'una vertadera biblioteca nacional. Entre la seva creació, el 1907, i la seva obertura al públic, el 1914, la biblioteca de l'IEC s'havia nodrit de notabilíssimes col·leccions bibliogràfiques i documentals, entre les quals la biblioteca musical de Joan Carreras i Dagas, adquirida per la Diputació de Barcelona a instàncies dels informes redactats el 1892 per Francisco Asenjo Barbieri i Felip Pedrell.

La Junta de Museus de Barcelona, primera dipositària d'aquell riquíssim fons documental, encarregà la seva catalogació a Felip Pedrell i Francesc Pujol, «ja que tants estudis han fet tots dos sobre la música de la nostra terra»,¹⁰ tal com consta en els protocols de l'encàrrec. Pujol optà, però, per renunciar a l'encàrrec, que va ser assumit íntegrament per Pedrell, el qual completà la seva missió amb l'edició, entre 1908 i 1909, dels dos volums del catàleg esmentat.

El 1914 la Biblioteca de Catalunya (BC) obria les seves portes al públic i creava, sota l'impuls de Pedrell, el seu Departament de Música. Jordi Rubió, director de la BC, oferí la direcció del departament a Higiní Anglès, que en fou el responsable entre 1917 i 1958. Poc abans de l'esclat de la Guerra Civil, Robert Gerhard fou nomenat bibliotecari interí i el 1938 constava en qualitat de bibliotecari oficial primer de la Secció de Música Moderna. El 1936, en ple inici d'aquella època convulsa, ingressà a la BC el fons antic de la catedral de Barcelona, de prop de 1.800 partitures manuscrites, en el marc de les actuacions de salvaguarda dels documents patrimonials.

La presència de Mn. Anglès donà un impuls determinant a la consciència de la recuperació del patrimoni gràcies a les seves nombroses i destacades contribucions, com les edicions que feu de les obres de Mateu Fletxa oncle, Joan Brudieu, Joan Pujol, Joan Baptista Cabanilles i Antoni Soler al costat d'estudis de conjunt com la imprescindible *La música a Catalunya fins al s. XIII*.¹¹ Josep Maria Llorens, deixeble d'H. Anglès, el succeí en la plaça de conservador de la Secció de Música entre 1958 i 1973.

La Secció de Música de la BC va rebre una nova embranzida gràcies a la incorporació, el 1983, de la bibliotecària Joana Crespí, la qual va dur a terme una intensa labor d'ordenació i catalogació dels fons musicals de la institució,

10. Francesc BONASTRE (2008), «Les primeres col·leccions de música a la Biblioteca de Catalunya: els fons Carreras i Dagas i el fons Felip Pedrell», *Conferències en el centenari de la Biblioteca de Catalunya (1907-2007)*, Barcelona, Biblioteca de Catalunya, p. 30-32.

11. Higiní ANGLÈS (1935), *La música a Catalunya fins al s. XIII*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, Biblioteca de Catalunya, 1935.

tasca que assumeix des de 2006 la bibliotecària especialitzada en música Maria Rosa Montalt.¹²

A banda dels tresors patrimonials dels fons històrics, la BC compta avui amb prop de 200 fons personals de compositors, intèrprets, ballarins, musicòlegs, crítics i pedagogs, i amb un fons de més de 50.000 partitures manuscrites i impreses, i a la vegada esdevé el principal centre catalitzador del patrimoni musical de Catalunya. La nova Llei 3/1981 de biblioteques del Parlament de Catalunya atorgà a la BC la condició de biblioteca nacional, la qual cosa la convertí en receptora, conservadora i difusora del dipòsit legal dels documents impresos a Catalunya. D'altra banda, a partir de l'aprovació de la Llei 9/1993 del Parlament de Catalunya sobre patrimoni cultural català, la BC es va reestructurar en quatre grans unitats, entre elles la Unitat Bibliogràfica, en la qual es va integrar la Secció de Música, que passà a centrar la seva gestió en la música notada, les col·leccions i els fons personals.

1.1.3. El monestir de Montserrat

De forma paral·lela a les iniciatives institucionals suara esmentades, cal destacar el paper actiu del monestir de Montserrat pel que fa a la recuperació del repertori compositiu dels seus mestres de capella.

Entre 1930 i 1936, gràcies als treballs del pare David Pujol (1894-1979), van veure la llum els cinc primers volums de la col·lecció *Mestres de l'Escolania de Montserrat*, dedicats a l'obra compositiva de Joan Cererols, Miquel López, Narcís Casanoves i Anselm Viola. La sèrie fou represa quaranta anys després pels pares Gregori Estrada, Ireneu Segarra i Daniel Codina, en bona part gràcies al patrocini de la Generalitat de Catalunya.

A aquella tasca editora dels mestres montserratins cal afegir l'inici de l'enregistrament de bona part d'aquest repertori a partir de 1954,¹³ amb el qual s'inicià una nova via de difusió del patrimoni musical català a nivell internacional, inèdita fins aquell moment.

12. Joana CRESPI (2002), «Els arxius musicals de la Biblioteca de Catalunya», a Jorge de PERSIA (cur.), *En torno al Patrimonio Musical en Cataluña*, Madrid, Ed. de la Coria, p. 29-56; Rosa Maria MONTALT (2013), «Cent anys de patrimoni musical a la Biblioteca de Catalunya, 1908-2008», 2n *Congrés Internacional de Música*, Barcelona, Consell Català de la Música, p. 626-631; i Maria Rosa MONTALT; Pol CRUELLS (2016), «La Secció de Música de la Biblioteca de Catalunya: de seu d'estudis musicològics a centre de referència musical», 14es *Jornades Catalanes d'Informació i Documentació*, Barcelona, Ateneu Barcelonès. En línia: <<http://www.cobdc.net/14JCID/wp-content/uploads/comunicacions/seccio-musica-bib-catalunya.pdf>>.

13. Daniel CODINA (2005), «Ireneu Segarra i Malla (Ivars d'Urgell, 1917 – Montserrat, 2005)», *Revista Catalana de Musicologia*, vol. III, p. 7-9.

1.2. La postguerra

Dins del marc de la postguerra, el reconeixement científic i social de la musicologia propiciaria el sorgiment de noves institucions, com l'Instituto Español de Musicología i el Museu de la Música de Barcelona.

1.2.1. L'Instituto Español de Musicología

El 1943, en plena postguerra, es creava l'Instituto Español de Musicología (IEM) del CSIC, amb el mateix Higini Anglès al capdavant de la institució i seu a Barcelona. Tal com assenyalà en el seu dia Miquel Querol, la raó que explica que en plena dictadura franquista una institució estatal s'avingués a establir la seu a Barcelona radica en el fet que «Higini Anglès posà com a condició, *sine qua non* per crear-lo, que fos a Barcelona, perquè la Secció de Música de la Biblioteca de Catalunya era l'únic lloc on hi havia els materials, els llibres de consulta especialitzats i, en general, totes les eines de treball necessàries per portar a terme les tasques musicològiques».¹⁴

Des del primer moment, Higini Anglès comptà amb un excel·lent equip de col·laboradors, entre els quals cal destacar, en un primer moment, Francesc Pujol, Lluís Millet, Francesc Baldelló, Marius Schneider, Hans Spanke, Josep Subirà, Emili Pujol i el pare José Antonio Donostia, i, a partir de 1946, Miquel Querol, Josep Romeu Figueras, Santiago Kastner i Joan Tomàs. Anglès creà la col·lecció «Monumentos de la Música Española», amb la voluntat d'editar el repertori musical hispànic més destacat dels segles xv al xviii, i a partir de 1946 edità la revista *Anuario Musical*.

El 1968 es creà la Institució Milà i Fontanals (IMF-CSIC) per aglutinar els centres d'Humanitats del CSIC que hi havia en aquell moment a Catalunya. Després d'Higini Anglès, l'Instituto Español de Musicología fou dirigit, entre 1969 i 1982, per Miquel Querol, tot i que n'era el director adjunt des de 1952 i per Josep Maria Llorens, entre 1982 i 1984.

La reestructuració estatal dels centres de recerca del CSIC va fer que l'Instituto Español de Musicología es convertís en la Unidad Estructural de Investigación (UEI)-Musicología de la Institución Milá y Fontanals. La nova UEI de Musicología del CSIC va continuar sent dirigida per Josep Maria Llorens entre 1984 i 1988, a qui succeïren José Vicente González (entre 1988 i 1998), Josep Pavia (el 1999) i Antonio Ezquerro (entre 2000 i 2009), comptant amb la presència dels

14. Miquel QUEROL (1978), «La musicologia catalana, ahir, avui i demà», a *Congrés de Cultura Catalana*, vol. II: *Resolucions*, Barcelona, Curial, p. 247-248.

investigadors Josep Martí, Mariano Lambea i Luis Antonio González.¹⁵ A partir d'aquella etapa la UEI-Musicologia esdevingué la seu del *Répertoire International des Sources Musicales* (RISM) a l'Estat espanyol.¹⁶

A partir de 2010, el CSIC integrà l'àrea de Musicologia en el nou Departament de Ciències Històriques: Estudis Medievals, Història de la Ciència, Musicologia de la IMF. L'àrea de Musicologia de la Institució Milà i Fontanals del CSIC ha rebut les incorporacions dels investigadors María Gembero-Ustárrroz, a partir de 2007, i Emili Ros-Fàbregas, des de 2009, actual president de la Societat Catalana de Musicologia de l'IEC.

1.2.2. El Museu de la Música de Barcelona

La gènesi de la creació del Museu de la Música cal remuntar-la a 1932, quan, amb motiu de la cessió en dipòsit d'una important col·lecció d'instruments musicals antics a la Junta de Museus de Barcelona, s'habilità un pavelló de l'Exposició de Montjuïc, amb el nom de Pavelló Albéniz, com a futur Museu d'Instruments de Música Antics. Tanmateix, però, aquella col·lecció fou finalment reclamada i el projecte no es va poder acomplir.

L'ampliació i transformació de l'Escola Municipal de Música en Conservatori Superior Municipal de Música el 1944 va afavorir la creació definitiva del Museu de la Música. Inaugurat el 1946 sota la direcció de Josep Ricart i Matas (1893-1978) a la seu del mateix Conservatori Superior, el museu ha esdevingut un organisme imprescindible pel que es refereix a la preservació i l'estudi del patrimoni organològic.

Manuel Valls i Gorina (1920-1984) succeí Josep Ricart i Matas i traslladà la seu del museu de l'àtic del Conservatori Superior Municipal de Música a l'antic palau modernista del baró de Quadras, a l'Eixample barceloní. El 1983 se'n va fer càrrec Romà Escalas i Llimona, el qual creà un equip professional d'experts i publicà el Catàleg del Museu el 1991.¹⁷

15. José Vicente GÓNZALEZ VALLE (1993), «Pasado y presente del Instituto Español de Musicología (hoy Unidad Estructural de Investigación-Musicología) del Consejo Superior de Investigaciones Científicas (1943-1993)», *Anuario Musical*, núm. 48, p. 3-10; i José Vicente GÓNZALEZ VALLE; Mariano LAMBEA; Josep Maria LLORENS; Josep MARTÍ; Miquel-Àngel PLAZA-NAVAS i Miguel QUEROL (1994), «Mesa redonda II: El Instituto Español de Musicología del CSIC a través de los 50 años de su historia», *Anuario Musical*, núm. 49, p. 240-272.

16. Antonio EZQUERRO ESTEBAN (1994), «RISM-España (Répertoire International des Sources Musicales): importancia del proyecto y alcance de sus actividades. La redacción central de Barcelona», *Anuario Musical*, núm. 49, p. 273-277.

17. *Museu de la Música 1/Catàleg d'instruments* [Direcció musicològica i coordinació general de Romà Escalas i Llimona], Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 1991.

El 2007 el museu es traslladà al complex de L'Auditori de Barcelona, amb un nou discurs museogràfic i una presentació renovada de les seves col·leccions d'instruments i documents musicals. A hores d'ara el museu compta amb més d'una quarantena de fons musicals, personals i de diverses institucions. Entre 2012 i 2020 Jaume Ayats i Abelló es feu càrrec de la direcció del museu, i va donar una forta embranzida al creixement de les col·leccions i a projectes de recerca propis de la institució.

1.3. L'època autonòmica

Durant els anys previs a l'època autonòmica es començaren a perfilar noves iniciatives que, des del marc universitari, incidirien de ple en la recuperació del patrimoni musical de Catalunya. La celebració del Congrés de Cultura Catalana (1975-1977) va propiciar la creació, dins l'àmbit de música, coordinat per Manuel Valls i Oriol Martorell, d'un grup de treball que, amb el nom de «Musicografia: història, musicologia i crítica», coordinà Francesc Bonastre.

Les orientacions de Francesc Bonastre foren determinants a l'hora de posar l'accent en les accions que es van dissenyar per posar el fil a l'agulla en la tasca de la recuperació del patrimoni musical, incidint en la necessitat de fer, «com a primera providència, un cens de tots els fons arxivístics dels Països Catalans que posseeixin música manuscrita o impresa», com a pas previ a «la identificació, l'estudi i la catalogació de tots els fons musicals».¹⁸

La presència de la matèria d'Història de la Música en el quadre docent del Departament d'Art de la UAB, creat el 1970, va ser la llavor dels futurs estudis de Musicologia que desenvoluparia la mateixa institució i la primera temptativa de dur a terme un programa universitari de recerca vinculat amb la recuperació de les fonts del patrimoni musical català.

1.3.1. El Centre de Documentació Musical de la Universitat Autònoma de Barcelona i l'Institut de Documentació i d'Investigació Musicològiques Josep Ricart i Matas

El Centre de Documentació Musical (CDM) de la UAB va veure la llum el 1973 gràcies a la iniciativa dels professors Francesc Bonastre i Antonio Martín Moreno, els quals, conjuntament amb els estudiants que cursàvem els estudis universitaris de l'Àrea de Música del Departament d'Art de la Facultat de Filosofia i Lletres, van

18. FRANCESC BONASTRE (1978), «Vers una metodologia de recerca de les fonts musicals», a *Congrés de Cultura Catalana*, vol. II: *Resolucions*, Barcelona, Curial, p. 238. Cf. Josep Maria ALMA-CELLAS I Díez (2017), «La Musicologia en l'àmbit de Música del Congrés de Cultura Catalana», *Revista Catalana de Musicologia*, núm. x, p. 207-224.

propiciar la formació d'un equip d'investigació orientat a la localització, la catalogació i l'estudi dels fons musicals del país. En el curs dels anys 1975 a 1978, van formar part d'aquell equip de novells investigadors Joan Bagüés, Mayra Fa, Josep Maria Gregori, Esther Grieria, Carme Rumeu, Maria Vila-Coro i Josep M. Vives.

La labor investigadora que el CDM va dur a terme entre 1973 i 1979 va suposar endegar la catalogació i la microfilmació del fons musical de l'Arxiu Capitular de la Catedral de Tarragona, alhora que es va posar el fil a l'agulla a les primeres tasques de descripció dels fons musicals de Santa Maria del Pi (Barcelona), Santa Maria de la Geltrú, Sant Esteve d'Olot, Santa Maria dels Arcs (ubicat llavors a la rectoria de Santa Pau d'Olot), Sant Joan de les Abadesses i Sant Pere i Sant Pau de Canet de Mar.¹⁹ Els treballs del CDM van comportar l'obertura de noves línies de recerca tant pel que fa a la recuperació del patrimoni musical català quant a la metodologia de la catalogació de manuscrits musicals. De fet, la metodologia descriptiva emprada pel CDM en la confecció del primer catàleg del fons de la catedral de Tarragona (1977) serví de model per a les edicions dels primers catàlegs que es van publicar a l'Estat espanyol durant la dècada dels anys 1980.

La labor iniciada pel CDM va ser recollida i continuada per l'Institut de Documentació i d'Investigació Musicològiques Josep Ricart i Matas (IDIM), creat el 1980 amb el concurs de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi (RACBASJ) i la UAB, prèvia ordre ministerial del 6 de juny de 1979, sota la direcció del professor Francesc Bonastre i Bertran.²⁰ Durant la dècada dels anys 1980, l'IDIM esdevingué un centre de recerca musicològica pioner en el conjunt de l'Estat espanyol i l'única institució dedicada de forma exclusiva al conreu de la musicologia catalana.

Pel que fa a la labor realitzada en el camp de l'arxivística musical, la transformació del CDM en l'IDIM va permetre completar, el 1981, la microfilmació del fons de manuscrits musicals de la catedral de Tarragona, així com el procés de fitxatge i microfilmació del fons de l'església parroquial de Sant Pere i Sant Pau de Canet de Mar, que culminà el 1982.

Durant el desembre de 1982, l'IDIM va organitzar i acollir el I Simposio Nacional sobre Archivística y Documentación Musical. L'IDIM tenia la seu, primer, en el segon pis, i després a la planta baixa, del número 1 de l'avinguda de la República Argentina de Barcelona. La finca era propietat de Josep Ricart i Matas, el qual, abans de finir, va nomenar la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant

19. Francesc BONASTRE (1994), «La labor de documentación musical del IDIM de la UAB», *Anuario Musical*, núm. 49, p. 299-300.

20. Francesc BONASTRE (1993), «L'Institut de Documentació i d'Investigació Musicològiques Josep Ricart i Matas», *Estudis oferts a Josep Ricart i Matas en la commemoració del centenari del seu naixement (1893-1993)*, Barcelona, Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi, p. 85-91.

Jordi hereva universal de tots els seus béns; gràcies a això, l'IDIM, durant prop de vint anys, es va ubicar en el mateix pis on visqué l'il·lustre violoncel·lista i musicòleg. Entre 1983 i 1984, mitjançant un conveni institucional entre l'IDIM i la Biblioteca de Catalunya, i gràcies a un projecte d'investigació subvencionat, es procedí a efectuar la primera fase de la catalogació del fons musical Joan Carreras i Dagas de la Biblioteca de Catalunya.

Amb l'ajut de dos projectes subvencionats per la CIRIT, Francesc Bonastre va posar en marxa la catalogació del fons de Santa Maria de Vilafranca del Penedès, conservat al Museu del Vi (VINSEUM), mentre, el 1987, començava a treballar en la primera fase de descripció dels manuscrits musicals de la catedral de Tortosa.²¹

A partir de 2002, tot i mantenir un conveni específic amb la UAB, l'IDIM va passar a dependre de forma exclusiva de la RACBASJ. Les tasques de descripció dels fons musicals de Catalunya que havia desenvolupat l'IDIM van ser assumides, des de llavors, pel nou projecte Inventari dels Fons Musicals de Catalunya (IFMuC), centrat en la catalogació dels fons musicals i que acabava de néixer el 2001 en el si del mateix Institut i en connexió amb la docència sobre patrimoni musical del Departament d'Art i Musicologia de la UAB.²²

A mitjan 2016, un any abans del traspàs del seu impulsor i director, Francesc Bonastre i Bertran (1944-2017), l'Institut de Musicologia Josep Ricart i Matas va ser clausurat per ordre de la RACBASJ, val a dir que amb gran consternació i perplexitat per part dels membres de l'IDIM, César Calmell, Francesc Cortès, Xavier Daufí, Josep Maria Gregori i Jordi Rifé, tots ells professors de la UAB i a la vegada acadèmics de la RACBASJ. Des de llavors l'esmentada institució alberga el fons bibliogràfic i documental de l'antic IDIM.²³

De forma paral·lela a les actuacions de la UAB, primer des del CDM i després des de l'IDIM, l'equip dels musicòlegs i investigadors Maria Ester-Sala i Josep M. Vilar, ambdós formats a la UAB, va dur a terme una encomiable labor de sensibilització i divulgació sobre l'estat dels fons musicals de Catalunya, de la qual van deixar constància en diversos articles científics i de divulgació entre els anys 1984 i 1992.²⁴

21. Josep Maria GREGORI I CIFRÉ (1994), «La catalogació dels arxius musicals de Catalunya, una de les línies de recerca de l'IDIM de la UAB», *I Congrés de Música a Catalunya*, Barcelona, Consell Català de la Música, p. 863-865.

22. Josep Maria GREGORI I CIFRÉ (2020), «Francesc Bonastre i Bertran (1944-2017), impulsor de la recuperació del patrimoni musical de Catalunya des de la Universitat Autònoma de Barcelona», *Revista Catalana de Musicologia*, núm. XIII, p. 15-41.

23. Maria Dolors MILLET I LORAS (1998), «La biblioteca del Institut de Documentació i d'Investigació Musicològiques Josep Ricart i Matas», *AEDOM. Boletín de la Asociación Española de Documentación Musical*, vol. 5, núm. 1, p. 83-87.

24. Maria ESTER-SALA; Josep M. VILAR, «Una aproximació als fons de manuscrits musicals a Catalunya», *Anuario Musical*, núm. 42 (1987), núm. 44 (1989) i núm. 46 (1991); i «Els fons musicals de Catalunya: un patrimoni a revalorar», *Lligall*, núm. 5 (1992).

1.3.2. El Centre de Documentació Musical de Catalunya de la Generalitat de Catalunya

El 1983 la Generalitat de Catalunya creà el Centre de Documentació Musical de Catalunya, instal·lat al Jardí dels Tarongers, antiga residència del mecenes Josep Bartomeu i Granell, amb l'objectiu de recuperar, conservar i facilitar l'accés al patrimoni musical de Catalunya.²⁵

El centre fou bastit a partir de l'adquisició del fons bibliogràfic i documental de Josep Subirà, de més de 12.000 volums, i acollí documentació musical d'E. Granados, E. Morera, J. Comellas i els germans Lamote de Grignon, entre d'altres, així com els fons fotogràfics d'E. Bosch i del pare Barceló. El Centre de Documentació Musical de Catalunya fou dirigit des de la seva fundació, fins al 1993, per Montserrat Albet, i entre 1994 i 2000 per Salvador Pueyo.

El 2005, el centre fou clausurat per la mateixa Generalitat de Catalunya i els seus fons bibliogràfics i documentals van passar a formar part de la Secció de Música de la Biblioteca de Catalunya.

2. ESTAT DE LA QÜESTIÓ

L'entrada en escena, durant el darrer terç del segle xx, dels estudis reglats de musicologia a la universitat va potenciar la canalització de les noves recerques orientades a la recuperació del patrimoni musical.

2.1. *El projecte Inventari dels Fons Musicals de Catalunya (IFMuC) de la Universitat Autònoma de Barcelona*

El projecte Inventari dels Fons Musicals de Catalunya (IFMuC), endegat el 2001 en el si del Departament d'Art i Musicologia de la UAB, nasqué amb l'objectiu prioritari de continuar la labor endegada pels antics CDM i IDIM pel que fa a la catalogació dels fons musicals de Catalunya, a fi de facilitar el lliure accés no només al contingut de la descripció dels registres dels fons catalogats, sinó també a la descàrrega de les imatges digitals completes de cadascuna de les obres catalogades.²⁶

2.1.1. Catalogació de fons musicals

A hores d'ara IFMuC ofereix a través del seu portal l'accés a 15.573 registres de repertori musical conservat en 31 fons musicals catalogats, 21 dels quals han estat

25. *Llibre Blanc del Servei de Música. La política musical*, Barcelona, Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, 1982, p. 16 i 63.

26. En línia: <<https://webs.uab.cat/ifmuc/>>.

UAB Universitat Autònoma de Barcelona Català Español English

IFMuC: Inventari dels Fons Musicals de Catalunya

Presentació

IFMuC Inventari dels Fons Musicals de Catalunya
Universitat Autònoma de Barcelona

El projecte IFMuC per la recuperació del Patrimoni Musical de Catalunya

Motivacions i procés

Catalunya posseeix un riquíssim llegat de repertori musical que es conserva en nombrosos fons de partitures d'arxius, biblioteques, museus i centres de documentació distribuïts arreu del mapa del seu territori, per això l'objectiu d'IFMuC és dur a terme la catalogació d'aquests fons per facilitar l'accés a la descripció dels seus continguts.

El repertori compostiu objecte de les catalogacions es presenta reunit a través de les col·leccions «manuscrits d'autor» (Au), «manuscrits anònims» (An), «llibres corals» (LC), «llibres de polifonia» (LP) i «impresos» (Imp), les quals es poden consultar gràcies als catàlegs impresos de la col·lecció Inventaris dels Fons musicals de Catalunya i als respectius registres informatitzats en la Base de Dades IFMuC, de lliure accés.

A mesura que el projecte avança, IFMuC confecciona i manté, amb una periodicitat anual, un Cens de fons musicals de Catalunya.

FIGURA 1. Presentació de la pàgina web del projecte IFMuC de la UAB.

FONT: <<https://webs.uab.cat/ifmuc/>>.

publicats en 12 catàlegs impresos entre 2007 i 2021, gràcies al concurs de diversos patrocinis: la Subdirecció General d'Arxius del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya va patrocinar de forma exclusiva l'edició dels volums 1 a 3, i en conveni amb la UAB la dels volums 4 i 5; l'edició dels volums 6, 7, 8 i 9 la va assumir la UAB, a través dels ajuts dels projectes Micinn; i la publicació dels volums 10, 11 i 12 s'ha dut a terme en règim de coedició entre la UAB i l'IEC, gràcies als ajuts dels projectes Micinn i el programa «Fontes Musicae Cataloniae» de l'IEC. Tanmateix, a partir de 2025, és molt probable que la col·lecció passi a publicar-se, de forma prioritària, en format digital, gràcies al patrocini de la Subdirecció General d'Arxius i Gestió Documental del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya i la col·laboració de l'Institut d'Estudis Catalans.

L'edició impresa dels catàlegs es presenta amb un prefaci en què es tracta la personalitat del fons, la seva història arxivística i les principals aportacions que aquest fa al coneixement de la història de la música catalana. Aquest prefaci va seguit d'un capítol de caire historiogràfic elaborat amb dades extretes de la

documentació conservada a l'arxiu històric al qual pertany el fons, les quals ajuden a complementar els aspectes històrics de la institució mare que n'ha generat l'existència —com és el cas dels magisteris de capella o de l'orgue de les institucions eclesiàstiques—, així com els perfils biogràfics dels autors representats, molts d'ells desconeguts fins a l'edició dels catàlegs.²⁷ Una de les virtuts de les descripcions, i que en aquest sentit les ha convertit en pioneres, és la incorporació de la imatge digital dels incipits musicals de les partitures manuscrites, la qual cosa permet visualitzar, amb tot detall, les característiques paleogràfiques de cada document musical amb tota la informació que aquest explicita.

El repertori compositiu objecte de les catalogacions dutes a terme per l'IFMuC es presenta reunit a través de les col·leccions «Manuscrits d'Autor» (Au), «Manuscrits Anònims» (An), «Llibres corals» (LC), «Llibres de polifonia» (LP) i «Impresos» (Imp), les quals es poden consultar tant a partir dels catàlegs impresos de la col·lecció «Inventaris dels fons musicals de Catalunya» (<<https://webs.uab.cat/ifmuc/catalegs/>>)²⁸ com a través dels registres catalogràfics informatitzats (<<https://ifmuc.uab.cat/>>).

Entre 2003 i 2022, IFMuC ha comptat amb el suport del finançament atorgat en cinc projectes de recerca pel Micinn/Mineco de l'Estat espanyol:

1) (2003-2007): «La música religiosa en Catalunya en el siglo XIX. Estudios sobre patrimonio musical: los fondos musicales de la basílica del Espíritu Santa de Terrassa, la Merced de Barcelona y el Convento de los frailes capuchinos de Sarrià (Barcelona)». BHA2003-03057.

2) (2008-2011): «La música religiosa en Catalunya en el siglo XIX. Estudios sobre patrimonio musical: los fondos musicales del Archivo Diocesano de Girona, Biblioteca Episcopal de Barcelona, Santa Maria de Mataró, Sant Esteve d'Olot y Archivo Comarcal de Tàrraga». HAR2008-03587.

3) (2011-2015): «Catalogación, estudio y edición de los fondos y del repertorio musical de los siglos XVII-XIX de la Catedral de Tarragona y las basílicas de Igualada y Castelló d'Empúries». HAR2011-24195.

4) (2016-2018): «Patrimonio musical en Gerona: catalogación y estudio de las fuentes musicales conservadas en la catedral, el Archivo Diocesano y el Museu de Arte de Gerona». HAR2015-64554-P.

5) (2019-2022): «Catalogación y estudio de los fondos musicales de las basílicas del Pino, la Merced y los Santos Justo y Pastor de Barcelona y los fondos iconográficos del MNAC y Museo Marés». PGC2018-094724-B-100.

27. Es pot accedir al seu contingut a través de l'enllaç a <<https://ddd.uab.cat/>>, que proporciona la secció <<https://webs.uab.cat/ifmuc/publicacions/>>.

28. Vegeu l'Annex A.

Benvinguts a l'IFMUC, la base de dades dels catàlegs dels fons musicals de Catalunya que elabora la càtedra de Patrimoni Musical del Departament d'Art i Musicologia de la UAB. El projecte neix amb l'objectiu de facilitar el lliure accés al contingut dels registres de les col·leccions dels fons catalogats i al seu repertori musical.

Cercar en 15,573 registres per:

qualsevol camp Cerca Consulta de cerca Cerca avançada

Limitar per col·lecció:

- ☒ **Arxíu Capítular de la Catedral de Girona** (1.952)
Fons de la catedral de Girona (GirC) (1.952)
- ☒ **Arxíu Capítular de la Catedral de Tarragona** (1.611)
Fons de la catedral de Tarragona (TarC) (1.611)
- ☒ **Arxíu Comarcal de l'Anoia** (984)
Fons de la basílica de Santa Maria d'Igualada (IgaSM) (984)
- ☒ **Arxíu Comarcal de l'Urgell (Tàrraga)** (407)
Fons Ramon Florensa (TagRF) (407)
- ☒ **Arxíu Comarcal de la Garrotxa (Olot)** (2.481)
Fons de l'església parroquial de Sant Esteve d'Olot (OloSE) (2.259) Fons Teodor Echegoyen (OloTE) (222)
- ☒ **Arxíu de la Catedral-Basílica del Sant Esperit de Terrassa** (988)
Fons de la catedral-basílica del Sant Esperit de Terrassa (TerC) (988)
- ☒ **Arxíu del Monestir de Santa Maria de Pedralbes** (36)
Fons del Monestir de Santa Maria de Pedralbes (SarPE) (36)
- ☒ **Arxíu Diocesà de Girona** (1.306)
Fons de la basílica de Santa Maria de Castell d'Empúries (I) (CaeSM) (416) Fons del santuari de Santa Maria dels Arcs (GirArc) (68) Fons de l'església parroquial de Santa Maria de la Bisbal (GirBis) (285) Fons de la Casa Carles (GirCar) (323) Fons de la col·lecció de Sant Feliu de Girona (GirFel) (71) Fons Narcís Figueras (GirNF) (68) Fons de Santa Maria de Vilabertran (GirVil) (72)
- ☒ **Arxíu Diocesà de Solsona** (147)
Fons de la catedral de Solsona (SolC) (147)
- ☒ **Arxíu Històric Arxidiocesà de Tarragona** (218)
Fons Joan Gortoli i Quasch (TarJG) (218)
- ☒ **Arxíu Municipal de Granollers** (200)
Fons Artur Sijà (GraAS) (24) Fons Enric Pey (GraEP) (66) Fons Joan Vernet (GraJV) (110)
- ☒ **Arxíu Parroquial de Sant Pere i Sant Pau de Canet de Mar** (2.157)
Fons Josep Soler i Guàrdia (CrmJS) (38) Fons de l'església parroquial de Sant Pere i Sant Pau de Canet de Mar (CrmSPP) (2.119)
- ☒ **Arxíu Parroquial de Santa Eulàlia de Berga** (650)
Fons de l'església parroquial de Santa Eulàlia de Berga (BerSE) (650)
- ☒ **Arxíu Parroquial de Santa Maria de Cornudella de Montsant** (235)
Fons de l'església parroquial de Santa Maria de Cornudella de Montsant (CormSM) (235)
- ☒ **Biblioteca Pública Episcopal del Seminari de Barcelona** (64)
Fons Salvador d'Horta Botanell (BarSHB) (64)
- ☒ **Museu-Arxiu de Santa Maria de Mataró** (700)
Fons Joan Fargas (MatJF) (203) Fons Lluís Viada (MatLV) (193) Fons de l'església parroquial de Santa Maria de Mataró (MatSM) (334)
- ☒ **Museu de la Mediterrània de Torroella de Montgrí** (1.438)
Fons Josep Pi (TdmJP) (475) Fons Pere Rigau (TdmPR) (478) Fons Vicenç Bou (TdmVB) (484)

FIGURA 2. Presentació de les col·leccions dels fons musicals catalogats.

FONT: <<https://ifmuc.uab.cat/>>.

Durant el període 2006-2010 la Subdirecció General d'Arxius del Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya va col·laborar en la subvenció de les tasques de descripció dels fons musicals en procés de tractament per part de l'IFMuC i patrocina l'edició impresa dels cinc primers catàlegs de la col·lecció.

Des de 2017, l'IFMuC forma part del Grup de Recerca Consolidat (SGR) Patrimoni Musical de Catalunya IFMuC-IcMuC de la Universitat Autònoma de Barcelona,²⁹ i des de 2018 s'integra en el Programa de Recerca «Fontes Musicæ Cataloniæ» de la Secció Històrico-Arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC).³⁰

29. En línia: <<https://webs.uab.cat/patmuc/>>.

30. Podeu consultar l'estat de la qüestió del projecte IFMuC a Josep Maria GREGORI I CIFRÉ; Carles BADAL PÉREZ-ALARCÓN (2021), «*Inventari dels Fons Musicals de Catalunya (IFMuC)*, un projecte de la Universitat Autònoma de Barcelona al servei del patrimoni musical de Catalunya: balance y

FIGURA 3. Presentació del portal del SGR PatMuC.

FONT: <<https://webs.uab.cat/patmuc>>.

2.1.2. L'edició de la *Guia per a la descripció de documents musicals GUIDMUS* (2024)

L'elaboració dels inventaris que hem dut a terme durant les dues darreres dècades ha configurat la sistematització d'una metodologia per a la descripció de documents musicals que ha pres cos en l'edició d'una guia de referència que, gràcies a l'empara de la Subdirecció General d'Arxius del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, passarà a formar part de la normativa arxivística i de gestió documental de Catalunya.³¹ L'edició d'aquesta Guia és fruit de la intersecció del projecte IFMuC de la UAB amb el programa «Fontes Musicae Cataloniae» de l'IEC.

bases tecnològiques», a Maria GEMBERO-USTÁRROZ; Emilio ROS-FÀBREGAS (ed.), *Música, Patrimonio y Sociedad en la era de las humanidades digitales*, Barcelona, CSIC, p. 267-286.

31. Josep Maria GREGORI I CIFRÉ; Marta GRASSOT I RADRESA i Carles BADAL I PÉREZ-ALARCON (2024), *Guia per a la descripció de documents musicals GUIDMUS* (2024), Barcelona, Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya – Institut d'Estudis Catalans.

Amb l'elaboració d'aquesta guia es pretén donar a conèixer una metodologia útil no només per a l'àmbit musicològic, sinó també pensada per als tècnics arxivers i els gestors documentals. Una guia d'aquestes característiques permetrà que els fons musicals que es troben dipositats en molts arxius puguin ser rescatats de l'oblit, i que, igual que qualsevol altra tipologia documental, ja sigui textual, icònica, audio-visual o d'altres tipus, el document musical, manuscrit i imprès rebi el tractament i la metodologia de descripció que mereix. En última instància, els textos de la Llei del patrimoni cultural català de 1993 (DOGC núm. 1807, d'11 d'octubre) i de la Llei d'arxius i documents de 2001 (DOGC núm. 3437, de 24 de juliol), fan una especial incidència en el deure que tenen, tant els dipositaris de fons públics com els de fons privats, de vetllar per la conservació, la gestió, l'accés i la difusió del patrimoni documental. L'elaboració i l'edició d'aquesta guia servirà per omplir aquest buit pel que fa la descripció arxivística dels documents musicals.

2.1.3. El Viquiprojecte IFMuC

IFMuC desenvolupa un Viquiprojecte docent, coordinat i supervisat des del Departament d'Art i Musicologia de la UAB, amb el suport d'Amical Wikimedia, amb l'objectiu de fomentar la redacció de nous epígrafs sobre músics catalans inèdits, a partir de les fonts documentals, historiogràfiques i de repertori musical, contingudes en els catàlegs IFMuC, a fi que cristal·litzin en nous articles de referència per a la seva consulta a través de la Viquipèdia.³²

Aquest apartat representa una notable contribució a la catalanística des de les aportacions del projecte al coneixement científic i a la difusió social de la història de la música catalana.

2.2. *El programa Fontes Musicae Cataloniae (Fontes) de l'Institut d'Estudis Catalans*

El 2018, l'IEC va endegar el programa «Fontes Musicae Cataloniae» (Fontes)³³ amb l'objectiu de reunir en un portal propi de l'Institut els projectes de recerca musicològica que es duen a terme des de les universitats i els centres de recerca que compten amb una reconeguda trajectòria i solvència científica. Els objectius del programa «Fontes», a banda de mostrar de forma conjunta aquests projectes des del portal de l'IEC, radiquen, en primer terme, en el fet de poder connectar les seves bases de dades per afavorir la cerca creuada entre

32. Vegeu <<https://webs.uab.cat/ifmuc/viquiprojecte/>>.

33. En línia: <<https://fontes-musicae-cataloniae.iec.cat/>>.

Context

Per tal de fomentar els treballs de difusió de la recerca musicològica aplicada a la recuperació de les dades historiogràfiques i musicals dels compositors catalans, es proposa als estudiants de l'assignatura de Patrimoni Musical del Grau de Musicologia de la UAB, col·laborar amb la [Viquipèdia](#) mitjançant la redacció de nous epígrafs sobre músics catalans.

Objectius

- 1 Preparació de materials bio-bibliogràfics sobre compositors catalans inèdits per incorporar nous articles de referència a la Viquipèdia, a partir de les fonts de documentació històrica i repertori compositiu contingudes en els [catàlegs IFMuC](#)
- 2 Revisió i actualització d'articles de referència sobre compositors catalans i temes relacionats amb el patrimoni musical català.

Visiteu la pàgina del projecte a: <https://ca.wikipedia.org/wiki/Viquiprojecte:IFMuC>

FIGURA 4. Pàgina d'enllaç al Viquiprojecte IFMuC.

FONT: <<https://ca.wikipedia.org/wiki/Viquiprojecte:IFMuC>>.

totes elles, i, en segon lloc, en el de promoure des del mateix Institut la creació de noves bases de dades aplicades a la recerca i a la recuperació del patrimoni musical de Catalunya.

«Fontes» és un programa de recerca de llarg recorregut el perfil interdisciplinari del qual conjuga la catalogació i l'estudi tant de documents de materials relacionats amb el fet musical (partitures manuscrites i impreses, documentació relacionada amb els productors dels fons musicals), com de documents iconogràfics (pintures, gravats o il·lustracions gràfiques amb representacions musicals), com de documents immaterials procedents de la tradició oral de la història de la cultura catalana dels segles XIX i XX.

Mitjançant la creació d'aquest programa de patrimoni musical l'Institut assumeix un paper de lideratge preponderant respecte a les altres institucions (UAB i CSIC) que hi participen, atès que el programa, a banda d'esdevenir un portal únic que reuneix projectes consolidats i centrats en la recuperació del patrimoni

FIGURA 5. Pàgina d'inici del portal web Fontes Musicæ Cataloniæ de l'IEC.

FONT: <<https://fontes-musicae-cataloniae.iec.cat/>>.

musical, iconogràfic i de tradició oral del país, té l'especificitat de presentar projectes de recerca independents de membres de la Societat Catalana de Musicologia, gràcies a la creació de bases de dades pròpies, creades i dissenyades des del mateix Institut.

El programa ofereix una contribució única i exclusiva pel que fa a la descoberta, la descripció i el coneixement de les fonts musicals i iconogràfiques que permeten d'avançar en l'estudi de la història de la música catalana des d'una perspectiva d'interdisciplinarietat. La urgència i la raó de ser del programa radica en l'abast arqueològic que el fonamenta, el qual facilita l'accés a les fonts originals del coneixement, una realitat ineludible davant l'empresa de qualsevol recerca científica.

El portal digital Fontes Musicæ Cataloniæ - Patrimoni Musical de Catalunya esdevé, doncs, un portal de referència que presenta el lliure accés als diferents recursos que en l'àmbit de la catalogació, la recerca i la difusió del repertori musical, iconogràfic i de tradició oral desenvolupen institucions capdavanteres en el camp de la recuperació del patrimoni musical català.

«Fontes» facilita l'accés a les bases de dades dels projectes:

1) **IFMuC, «Inventaris dels Fons Musicals de Catalunya»**³⁴

Projecte presentat en l'apartat anterior.

2) **ICMUC, «Iconografia Musical de Catalunya»**³⁵

Es tracta d'un projecte centrat en la catalogació de les fonts visuals d'obres artístiques contenidores de representacions musicals, d'acord amb el model internacional del Répertoire International d'Iconographie Musicale (RIDIM). Cal subratllar la interdisciplinarietat d'aquesta base de dades i l'avenç que suposa per a la musicologia catalana el desenvolupament d'un aspecte fins fa ben poc considerat marginal.

El projecte, endegat el 2018 pel doctor Jordi Ballester i Gibert, catedràtic de Musicologia de la UAB i president de la Societat Catalana de Musicologia entre 2013 i 2023, treballa en la catalogació de les diverses col·leccions dels fons d'art amb iconografia musical del MNAC i el Museu Marès, i té previst iniciar la catalogació d'obres amb iconografia musical de museus locals de la Xarxa de Museus Locals de Catalunya.

3) **FMT, «Fons de Música Tradicional»**³⁶

Es tracta d'un projecte aplicat a la recuperació de la tradició oral que va ser objecte de les nombroses missions folklòriques que es dugueren a terme durant el primer terç del segle xx. Endegat pel doctor Emili Ros-Fàbregas el 2013, té com a objectiu impulsar la catalogació i la digitalització de materials originals inèdits de cançons populars catalanes —recollides en format paper per Higiní Anglès i altres folkloristes catalans en el decurs de la primera meitat del segle xx—, que es conserven a la Institució Milà i Fontanals de Recerca en Humanitats (IMF-CSIC) de Barcelona, a la Biblioteca de Catalunya i al Centre de Documentació de l'Orfeó Català en col·leccions de cançons i danses tradicionals catalanes recopilades abans de 1936.

El projecte treballa en la creació d'una base de dades específica de l'IEC dedicada a la catalogació del repertori de música tradicional de la magna Obra del Cançoner Popular de Catalunya.

4) **BHP, «Books of Hispanic Polyphony. Llibres de Polifonia Hispànica»**³⁷

Es tracta d'un projecte centrat en la descripció del repertori compositiu dels llibres de polifonia confegits en el territori hispànic entre els segles xv i xix, molts dels quals es conserven en els principals centres de documentació de Catalunya, com la Biblioteca de l'Orfeó Català i la Biblioteca de Catalunya. La seva plataforma digital, creada pel doctor Emili Ros-Fàbregas el

34. En línia: <<https://webs.uab.cat/ifmuc/>>.

35. En línia: <<https://fontes-musicae-cataloniae.iec.cat/projectes/icmuc/>>.

36. En línia: <<https://fontes-musicae-cataloniae.iec.cat/projectes/fmt/>>.

37. En línia: <<https://fontes-musicae-cataloniae.iec.cat/projectes/bhp/>>.

2013 i en accés obert des de 2017, ofereix informació sobre els repertoris musicals continguts en llibres de polifonia, manuscrits i impresos, confegits en els territoris hispànics, així com sobre institucions, localitats, gèneres, compositors i altres persones relacionades amb les fonts, com també sobre antics inventaris de fonts avui perdudes, entre d'altres dades d'interès.

5) **Mapa del Cens dels Fons Musicals de Catalunya**³⁸

El doctor Carles Badal i Pérez-Alarcón, investigador del Centre de Visió per Computador de la UAB i membre de l'equip de recerca del programa «Fontes», ha creat i desenvolupat aquesta base de dades específica de l'IEC, que el programa actualitza amb una periodicitat anual, des de 2023.

FIGURA 6. Pàgina d'accés al Mapa del Cens dels Fons Musicals de Catalunya.

FONT: <<https://fontes-musicae-cataloniae.iec.cat/mapa/>>.

A hores d'ara, el Mapa permet a investigadors, intèrprets i usuaris en general geolocalitzar 947 fons musicals ubicats en 261 arxius d'una manera visual i interactiva, i accedir a les dades de cada fons i de cadascun dels

38. En línia: <<https://fontes-musicae-cataloniae.iec.cat/mapa/>>.

arxius que els conserven. Les dades actuals del cens ofereixen el còmput següent:

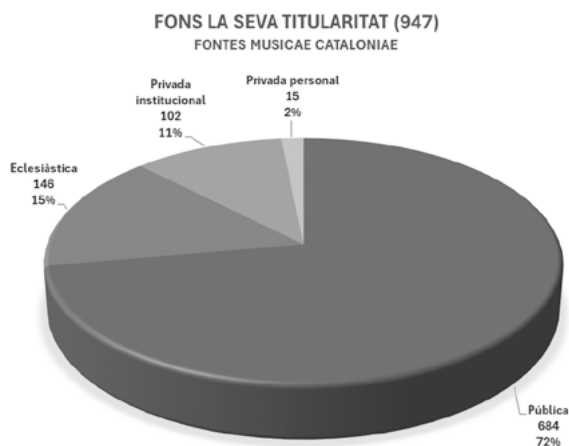

FIGURA 7. Gràfic de fons per titularitat.

FONT: Elaboració de Carles Badal i Pérez-Alarcón.

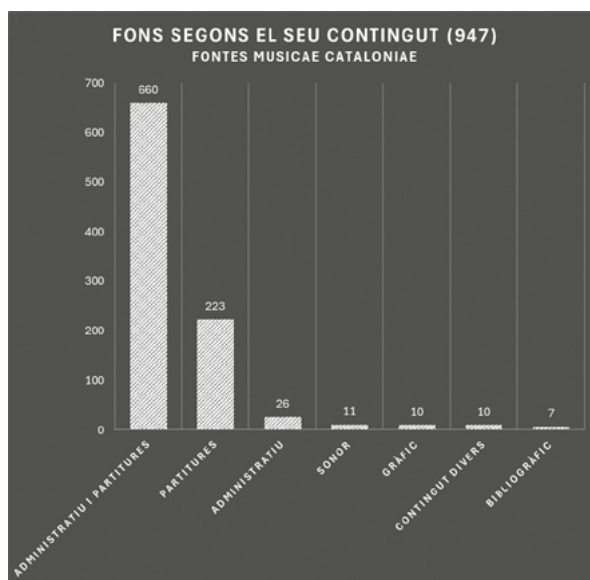

FIGURA 8. Gràfic de fons segons la tipologia del contingut.

FONT: Elaboració de Carles Badal i Pérez-Alarcón.

Atenent a la titularitat dels fons censats, 684 (72 %) són de titularitat pública, 164 (15 %) són de titularitat eclesiàstica, 102 (11 %) de titularitat institucional i 15 (2 %), de titularitat personal.

Atenent al contingut, 660 fons conserven documentació administrativa i partitures, 223 només partitures, 26 documentació administrativa, 11 material sonor, 10 documentació gràfica, 10 són de contingut divers i 7 conserven material bibliogràfic.

El Mapa també ofereix enllaços a bases de dades de catalogacions existents i d'altres instruments de descripció, com els que els propis arxius elaboren i publiquen.

El programa ha desenvolupat una aplicació per a mòbils i tauletes, *Fontes_IEC*, per a la consulta del Mapa del Cens dels Fons Musicals de Catalunya. L'aplicació permet geolocalitzar els fons musicals inventariats en el Mapa a partir d'un llistat d'arxius, d'un llistat de fons musicals o, directament, sobre el mateix mapa del territori. La visualització de cada arxiu permet, fonamentalment:

- conèixer les dades d'ubicació completes i sol·licitar al nostre dispositiu les indicacions per arribar-hi;
- contactar directament des del telèfon amb el departament o la persona responsable de l'arxiu (via correu electrònic, missatge SMS o trucada telefònica) per concertar visita o fer una consulta;
- visitar el web oficial de l'arxiu;
- visualitzar el llistat de fons musicals que conserva l'arxiu en qüestió.

FIGURA 9. APP Fontes_IEC per a mòbils i tauletes.

FONT: Elaboració de Carles Badal i Pérez-Alarcón.

La creació opcional d'un usuari, a través del correu electrònic, facilita desar en una llista privada els arxius i els fons que l'usuari vulgui tenir a mà per a possibles consultes posteriors.

El desenvolupament del Mapa i l'aplicació mòbil *Fontes_IEC* tenen la missió d'esdevenir unes eines preponderants a l'hora d'endegar qualsevol tipus de recerca musicològica orientada a la història de la música catalana, atès que facilitaran i agilitzaran l'accés a les fonts documentals conservades al país. En aquest sentit, cal tenir en compte que la creació de l'aplicació augmentarà les possibilitats de difusió del Mapa en xarxes socials i en entorns digitals on avui es concentra una gran quantitat d'activitat acadèmica. Finalment, en aquest mateix sentit, està prevista la creació d'un perfil a Twitter per a fer difusió dels avenços i les novetats del programa, el seu web i la seva aplicació mòbil.

«Fontes» té previst presentar properament dues noves bases de dades:

6) **NEUMA. Manuscrits catalans amb música monòdica eclesiàstica dels segles IX al XIV**

Es tracta d'una base de dades, confegida per Joaquim Garrigosa i Massana, president de la Societat Catalana de Musicologia entre 2005 i 2013, que reunirà les fonts manuscrites conservades de música monòdica eclesiàstica de l'època medieval.

Avui dia són molts els investigadors de camps diversos (liturgistes, musicòlegs, filòlegs, paleògrafs, etc.) que mostren cada vegada més interès a conèixer el patrimoni musical medieval del nostre país. Després del treball dut a terme per investigadors com Gregori Maria Sunyol, Higiní Anglès, Alexandre Olivar, Manuel Mundó o Miquel dels Sants Gros, és molt necessària la creació d'una eina de consulta unificada i dinàmica que permeti mantenir al dia tot el patrimoni musical monòdic medieval conegut, sobre la base del coneixement de les fonts i de la seva descripció directa, atenint-nos a les dades codicològiques fonamentals, completades amb l'actualització bibliogràfica de les fonts a fi de facilitar-ne el coneixement i la consulta. Per a l'elaboració d'aquesta base de dades s'estan duent a terme consultes a prop d'una vuitantena d'arxius (alguns dels quals fora de Catalunya, com Copenhaguen, Brussel·les, París o El Escorial) que conserven més de cinc-cents manuscrits catalans d'aquesta època.

7) **«Cançoner Popular de Catalunya»**

Es tracta d'un projecte de gran abast, dirigit pel doctor Emili Ros-Fàbregas, president de la Societat Catalana de Musicologia des de 2023, que permetrà accedir al riquíssim repertori de tradició oral, literari i musical que entre 1922 i 1938 van recollir assenyalats folkloristes, músics, musicòlegs i

estudiosos gràcies al mecenatge de la Fundació Patxot, les còpies del qual es conserven a l'Arxiu del Monestir de Montserrat, al Centre de Promoció de Cultura Popular i Tradicional Catalana del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya i a la Biblioteca de Catalunya.

En el context de la gestió del patrimoni musical europeu hi ha un interès cada vegada més creixent a crear grans bases de dades a través de portals d'internet, amb l'objectiu de facilitar el lliure accés a la consulta de la descripció i a la descàrrega del contingut dels documents musicals digitalitzats que es conserven en arxius, biblioteques, museus i centres de documentació. És cert que a Catalunya encara ens cal superar les reticències que respecte a això mostren algunes institucions privades, i fins que no s'hagin superat aquests obstacles no podrem oferir el repertori musical de les fonts musicals catalogades a través d'una biblioteca digital, per tal que tots els ciutadans puguin accedir lliurement a aquests grans volums de coneixement.

L'època de les humanitats digitals ja és aquí i demana un esforç de generositat per part de totes les institucions curadores del patrimoni musical, públiques i privades, per tal de facilitar-ne l'accés al coneixement i a la seva difusió. En aquest sentit, «Fontes» participa en la publicació d'edicions musicològiques del repertori més significatiu dels fons musicals catalogats, gràcies a la col·lecció «Mestres Catalans Antics. Quaderns dels Fons Musical de Catalunya».

Les expectatives del programa es veuen curullades pel fet sistèmic de retornar a la societat del nostre temps la immensa riquesa musical generada en èpoques passades que es conserva en arxius, biblioteques, museus i centres de documentació del país. Els beneficis del projecte reverteixen en els àmbits:

- Científic: faciliten la promoció de noves recerques (treballs de fi de grau, treballs de màster i tesis doctorals) sobre autors, repertoris, estils i èpoques de la història de la música catalana.
- Artístic: permeten el lliure accés dels intèrprets als registres catalogràfics d'aquests repertoris, molts d'ells encara desconeguts, i, en el futur, a les obres digitalitzades.
- Social: la societat es beneficia de la difusió que intèrprets i gestors musicals fan d'aquests repertoris gràcies a la seva incorporació en les programacions de concerts i enregistraments.
- Educatiu: l'ensenyament de la història de la música podrà incloure en els seus trajectes formatius la descoberta d'antics autors amb els seus repertoris.

La voluntat de l'equip del programa «Fontes» està guiada per l'esperit de col·laborar en la restauració d'un deute sistèmic i científic, i també ètic i humanístic, gràcies a la difusió oberta dels seus resultats, dirigits tant a investigadors,

intèrprets i pedagogs com al conjunt de la societat del nostre temps, amb la voluntat d'ajudar-la a retrobar les seves arrels i la seva memòria musical.

ANNEX A

Catàlegs impresos *Inventaris dels fons musicals de Catalunya*

1) Gregori i Cifré, Josep Maria. *Inventari dels fons musicals de Catalunya. Volum 1: Fons de la catedral-basílica del Sant Esperit de Terrassa*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, 2007. Arxius i documents. Eines de recerca, núm. 2. En línia: <<https://ddd.uab.cat/record/125763>>.

2) Bonastre i Bertran, Francesc - Gregori i Cifré, Josep Maria. *Inventari dels fons musicals de Catalunya. Volum 2/1, 2/2: Fons de l'església parroquial de Sant Pere i Sant Pau de Canet de Mar*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, 2009. Arxius i documents. Eines de recerca, núms. 5/1 i 5/2. En línia: <<https://ddd.uab.cat/record/125761>>.

3) Grassot i Radresa, Marta. *Inventaris dels fons musicals de Catalunya. Volum 3: Fons del Museu de la Mediterrània de Torroella de Montrí (I)*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació, 2009. Arxius i documents. Eines de recerca, núm. 6. En línia: <<https://ddd.uab.cat/record/125765>>.

4) Gregori i Cifré, Josep Maria - Cabot i Sagrera, Neus. *Inventari dels fons musicals de Catalunya. Volum 4: Fons dels Museu-Arxiu de Santa Maria de Mataró*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació - Universitat Autònoma de Barcelona, 2010. Arxius i documents. Eines de recerca, núm. 7. En línia: <<https://ddd.uab.cat/record/125764>>.

5) Niubó i Sala, Olga. *Inventari dels fons musicals de Catalunya. Volum 5: Fons Ramon Florensa de l'Arxiu Comarcal de l'Urgell*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació - Universitat Autònoma de Barcelona, 2010. Arxius i documents. Eines de recerca, núm. 8. En línia: <<https://ddd.uab.cat/record/125766>>.

6) Gregori i Cifré, Josep Maria - Monells i Laqué, Carme. *Inventari dels fons musicals de Catalunya. Volum 6: Fons de l'església parroquial de Sant Esteve d'Olot i Fons Teodoro Echegoyen de l'Arxiu Comarcal de la Garrotxa*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, 2012. En línia: <<https://ddd.uab.cat/record/125760>>.

7) Gregori i Cifré, Josep Maria - Salgado Cobo, Elena. *Inventari dels fons musicals de Catalunya. Volum 7: Fons de l'església parroquial de Santa Maria de Castelló d'Empúries*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, 2013. En línia: <<https://ddd.uab.cat/record/125762>>.

8) Bonastre i Bertran, Francesc – Gregori i Cifré, Josep Maria – Canela i Grau, Montserrat. *Inventari dels fons musicals de Catalunya. Volum 8: Fons de la Catedral de Tarragona*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, 2015. En línia: <<https://ddd.uab.cat/record/211252>>.

9) Gregori i Cifré, Josep Maria – Romeu i Solà, Anna. *Inventari dels fons musicals de Catalunya. Volum 9: Fons de la basílica de Santa Maria d'Igualada de l'Arxiu Comarcal de l'Anoia*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona, 2016. En línia: <<https://ddd.uab.cat/record/211255>>.

10) Gregori i Cifré, Josep Maria. *Inventari dels fons musicals de Catalunya. Volum 10: Fons de Catedral de Girona*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona – Institut d'Estudis Catalans, 2019. En línia: <<https://ddd.uab.cat/record/234561>>.

11) Anglada, Anna Maria – Badal, Carles – Fernández, Nil – Gregori, Josep Maria. *Inventari dels fons musicals de Catalunya. Volum 11: Fons de Sant Feliu de Girona, Santuari de Santa Maria dels Arcs, Casa Carles, Santa Maria de la Bisbal i Narcís Figueras de l'Arxiu Diocesà de Girona*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona – Institut d'Estudis Catalans, 2020. En línia: <<https://ddd.uab.cat/record/266821>>.

12) Augé, Irene – Badia, Martí – Navàs, Josep – Gregori, Josep Maria. *Inventari dels fons musicals de Catalunya. Volum 12: Fons de la catedral de Solsona, Santa Eulàlia de Berga i Santa Maria de Cornudella*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona – Institut d'Estudis Catalans, 2021. En línia: <<https://ddd.uab.cat/record/266820>>.

ANNEX B

Fons catalogats o en procés de descripció

BarBCP	Fons Bernat Calbó Puig (APCC)
BarCPi	Fons Carme Piñol (BPEB)
BarME	Fons de la basílica de la Mare de Déu de la Mercè de Barcelona (BPEB)
BarPE	Fons Llibres Corals del Monestir de Pedralbes (AMPE)
BarPI	Fons de la basílica de Santa Maria del Pi de Barcelona (APSMP)
BarSEM	Fons del Seminari Conciliar de Barcelona (BPEB)
BarSHB	Fons Salvador d'Horta Bofarull (BPEB)
BarSJP	Fons de la basílica dels Sants Just i Pastor de Barcelona (APSJP)
BdnFA	Fons Francesc Argemí (AHBDN)
BerSE	Fons de l'església parroquial de Santa Eulàlia de Berga (APSEB)
BlaEM	Fons Emili Mestre (AMBL)

BlaEP	Fons Emili Portell (AMBL)
CaeSM	Fons de la basílica de Santa Maria de Castelló d'Empúries (ADG)
CnmJS	Fons Josep Soler i Guàrdia (APCNM)
CnmSPP	Fons de l'església parroquial de Sant Pere i Sant Pau de Canet de Mar (APCNM)
CorSM	Fons de l'església parroquial de Santa Maria de Cornudella de Montsant (APSMCM)
GelSM	Fons de l'església parroquial de Santa Maria de la Geltrú (APSMG)
GirArc	Fons Santa Maria dels Arcs (ADG)
GirBis	Fons Santa Maria de la Bisbal (ADG)
GirC	Fons de la catedral de Girona (ADG)
GirCar	Fons de la Casa Carles (ADG)
GirFel	Fons de la basílica de Sant Feliu de Girona (ADG)
GirNF	Fons Narcís Figueras (ADG)
GirVib	Fons Santa Maria de Vilabertran (ADG)
GraAS	Fons Artur Sitjà (AMGr)
GraEP	Fons Enric Pey (AMGr)
GraJV	Fons Joan Vernet (AMGr)
IgdSM	Fons de la basílica de Santa Maria d'Igualada (ACAN)
LleC	Fons de la catedral de Lleida (ACL)
MatJF	Fons Joan Fargas (MASMM)
MatLV	Fons Lluís Viada (MASMM)
MatSM	Fons de l'església parroquial de Santa Maria de Mataró (MASMM)
OloSE	Fons de l'església parroquial de Sant Esteve d'Olot (ACGAX)
OloTE	Fons Teodoro Echegoyen (ACGAX)
RipSM	Fons de l'església parroquial de Santa Maria de Ripoll (ACRI)
SceJCa	Fons antic Josep Cumellas i Ribó (CESC)
SjaMO	Fons del monestir de Sant Joan de les Abadesses (AMSJA)
SolC	Fons de la catedral de Solsona (ADS)
TagRF	Fons Ramon Florensa (ACUR)
TarC	Fons de la catedral de Tarragona (AHAT)
TarJG	Fons Joan Grifoll i Guasch (AHAT)
TdmJP	Fons Josep Pi (MMTDM)
TdmPR	Fons Pere Rigau (MMTDM)
TdmVB	Fons Vicenç Bou (MMTDM)
TerC	Fons de la catedral-basílica del Sant Esperit de Terrassa (ACBSET)